

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLAR ARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“İÇİMİZDEN ‘KARŞI’ BİR SES: AYLAK ADAM”

Danışman Öğretmen: Şule Kaynar

Öğrencinin Adı: Miray

Öğrencinin Soyadı: Gülsoy

Diploma Numarası: D1129 – 0103

Sözcük Sayısı: 3674

Araştırma Sorusu: Yusuf Atılgan’ın “Aylak Adam” adlı yapıtında ana figürün varoluş sorunu hangi yönleriyle ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
1. Giriş	1
2. Bireyin Kendiyle Çatışması	3
2.1. Aile Değerleri	3
2.2. Toplumsal Değerler	5
3. Bireyin Toplumla Çatışması	7
3.1. Toplumsal Düzene Adapte Olamama	7
3.2. Yabancılaşma	9
3.2.1 Yalnızlaşma	10
4. Bireyin Kendini Var Etmeye Çalışması	11
4.1. Aşk Arayışı.....	11
4.2. Bireyin Geçmişine Sığınması.....	12
5. Sonuç	14
6. Kaynakça	15

ABSTRACT (ÖZ)

Uluslararası Bakalorya Programı Türkçe A dersi kapsamında ele aldığım bu tezde, Yusuf Atılgan'ın "Aylak Adam" adlı yapıtındaki C. ana figürünün "varoluş" sorunsalı incelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde, Yusuf Atılgan'ın üslubu, yapıtı bölümlendirme şekli ve anlatıcı kişisi açıklanacaktır. Devamında ise ana figürün nasıl bir karakter olduğu ve toplumda kendini var edememesinin sebepleri birimden bütüne bir sebep sonuç ilişkisi halinde üç bölümde verilecektir. Giriş bölümünde ana figürün kendini var edememesiyle ilgili verilen sebep sonuç ilişkisi çalışmanın genelinde detaylı bir şekilde açıklanacak ve üç ana başlık halinde incelenecektir. Son olarak tezin sonuç bölümünde ise çalışma boyunca ele alınan "aslında ana figürün kendini uzaklaştırmaya çalıştığı 'toplumdan' bir farkı olmadığı, onun da herkes gibi toplumun bir parçası olduğu" tezi savunulacak ve kanıtlanacaktır.

(116 Sözcük)

İÇİMİZDEN “KARŞI” BİR SES: AYLAK ADAM

Araştırma Sorusu: *Yusuf Atılgan'ın “Aylak Adam” adlı yapıtında ana figürün varoluş sorunu hangi yönleriyle ele alınmıştır?*

1. GİRİŞ

Yusuf Atılgan'ın “Aylak Adam” adlı yapıtında “C.” odak figürünün varoluş sorunu ele alınmaktadır. C., hayatının hiçbir alanında dikiş tutturamayan –tutturma çabası içinde de olmayan- en başta kendi olmak üzere topluma; toplumun kalıplaşmış düzenine karşı, aykırı bir insandır. C. yaşadığı topluma uzaktan bakmaktadır; devinim halindeki hayatı ve bu hayatın içerisinde sürüklenen insanları gözlemekte ve insanların kalıplaşmış alışkanlıklarını ve “tek tip” düşüncelerini yani hayatın tek düzeliğini eleştirmektedir. “Onlara” benzemekten; onlar gibi düşünmekten, onlar gibi yaşamaktan kısacası “sıradanlaşmaktan” korkmaktadır. Sürekli toplumla çatıştığı için kendiyile; kendiyile çatıştığı için de toplumla çatışmaktadır. Bu kısır bir döngü halinde sürüp gitmektedir. Topluma kendi doğrularıyla tutunmaya çalışan C., bu iç ve dış çatışmaları sonucu ortaya çıkan “yalnızlıktan” kurtulabilmek ve yabancılaştığı bu toplumda kendini tekrar var edebilmek için, toplumun bir parçası olmaksızın hayalini kurduğu “iki kişilik toplumu” oluşturmaya çalışmaktadır. Bunun için aşkı aramakta, hayata “o”nu bulmanın umudu ile tutunmaktadır. C. her ne kadar “toplumu” ötekileştirse de o da aslında diğer insanlardan hiçbir farkı olmayan “içimizden” biridir.

Atılgan, C.'ye gerçek bir isim vermemiştir. Fakat odak figüre iki hitap şekli vardır. Ona, “Aylak Adam” ve “C.” demektedir. Aynı zamanda yapıtın adı olan “Aylak Adam”, odak figürün bir işe sahip olmamasını, hiçbir işte dikiş tutturamamasını yalnızca hayalleri peşinde koşmasını vurgulamaktadır. Ana figürün gerçek bir isme bile sahip olmadığını vurgulayan “C.” harfi ise, aslında onun da toplumun bir parçası olduğunu; toplumun içindeki insanlardan hiçbir farkı olmadığını göstermektedir. “C.” alfabedeki harflerden sadece bir tanesidir. O da “kendi doğrularıyla” yaşayan, tıpkı C. harfi gibi hayatın içinden, binlerce insandan yalnızca bir tanesidir. Öyle ki aylak adam özgürlüğünü de C. harfi ile yansıtmaktadır. Birkaç harften oluşan bir isme sahip olmaksızın o, tek başına yalnızca C. harfini seçmiştir. Bu isim aylak

adamın yalnızlığını ve hayattaki dik duruşunu sembolize etmektedir. Yapıt; Kış, İlyaz, Yaz, Güz olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır. Yapıtın yani C.'nin hayatının bir senenin dört mevsimi olarak incelenmesinin sebebi hayatın olağan ve “salt” akışını anlatmaktır. Yapıtta ele alınan “bir” sene, C.'nin şimdiye kadarki ve bundan sonraki hayatındaki diğer seneler gibi sıradan bir “senedir”.

Yapıt boyunca kendini yaşadığı toplumda var etmeye çalışan C.'nin varoluş süreci iç ve dış çatışmaları ile ortaya konmaktadır. Bireyin iç çatışmalarını etkileyen faktörler birimden bütüne doğru bir sıralama izlemektedir. “Aile” faktörü bireyi iç çatışmaya sürükleyen en temel faktör olarak ele alınabilir. Çocukluğunda ailesindeki çarpık değerlerle karşılaşan birey, buradan yola çıkarak toplum değerlerini de sorgulamaya başlar ve bu doğrultuda önce kendiyi daha sonra da toplumla bir çatışma içerisine girer. Toplumdaki düzene ve sisteme karşı eleştirel bir tavır ve önyargı sergileyen birey, önce kendine yabancılaşır ve sisteme adapte olamaz ve böylelikle birey, topluma da yabancılaşmaya; yabancılaşmanın bir sonucu olarak da yalnızlığa sürüklenir. Kendine ve topluma yabancılaşan ve zamanla yalnızlaşan birey, kendini var edebilmek adına, -toplumun bir parçası olmaktan öte- “kendi iki kişilik toplumunu” oluşturabilmenin hayali ile “aşk arayışı” içerisine girer.

Yapıtta yansıyan bu gerçeklikler ve odak figürün içinde bulunduğu ruh halleri: “Bireyin Kendiyle Çatışması”, “Bireyin Toplumla Çatışması” ve “Bireyin Kendini Var Etmeye Çalışması” olarak üç ana başlık, ve her ana başlık altında ise iki başlık olmak üzere bu başlıklara bağlı; “Aile Değerleri”, “Toplumsal Değerler”; “Toplumsal Düzene Adapte Olamama”, “Yabancılaşma”, “Yalnızlaşma”; “Aşk Arayışı”, “Bireyin Geçmişine Sığınması” yan izlekleriyle incelenmiştir.

2. Birevin Kendiyle Çatışması

2.1 Aile Değerleri

C.'nin geçmişinde derin izler bırakan ve kişiliğinin oluşmasında etkisi olan iki ana figür bulunmaktadır. Bir tanesi babası, diğeri ise annesinin kardeşi olan Zehra Teyze'sidir. Annesini bir yaşında daha hiç tanımadan kaybeden C.'yi Zehra Teyze'si büyütmiştir. Bu sebeple anne figürünün yerine annesinin kız kardeşini koyan C. için teyzesi büyük önem taşımaktadır. Fakat C.'nin hayat görüşünü belirlemede babasının etkisi daha büyüktür. Toplumun insani değerlerini sürekli yargılaması, toplumu eleştirmesi babasının karakteri yüzündendir. Babasının sahip olduğu bütün "insani değerler"e "karşı"dır. Babasının doğruları nelerse, C. tam terslerini savunmaktadır. C. babasının olmadığı kişidir ya da başka bir deyişle babasının olmasını istediği kişinin tam tersidir. Hayattaki duruşu ve tutumu babasına karşı bir tepki niteliğindedir: " '-Görürsünüz, adam olmayacak bu çocuk,' derdi. Konuşmazdım. Sevindir. Babam adamsa ben olmayacaktım." (Atılğan, 122). Bu doğrultuda C.'nin sürekli toplumla bir çatışma halindeki olması ve kendini toplumda var edememesinin en temel etkeni babasıdır. C.'nin de dediği gibi: "Bende gördüğün her şey babamla başlar." (Atılğan, 120).

C.'nin babası sürekli çalışmaktadır. Çalışmadığı zamanlarda ise C.'ye ilgi göstermemektedir. C. babasını kadınlara özellikle de hizmetçilere olan düşkünlüğüyle tanımlamaktadır. Babası, kadınlara "insan"dan öte bir "et parçası" gözüyle bakmaktadır. Küçüklüğünde sürekli babasının hizmetçileriyle yaşadığı ilişkilere tanık olmuştur. Babasının kadınlara karşı olan bu tutumundan dolayı C., gençlik yıllarının ilk dönemlerinde kadınlardan hep çekinmiş ve onlarla cinsel bir ilişki yaşarken hep rahatsızlık duymuştur. C. babasının tam tersine kadınları objeleştirmemiştir: "Babamda korkunç bir kadın düşkünlüğü vardı. Onun gibi olmama kararını, bu iğrençlikleri gördükçe vermiş olacağım." (Atılğan, 121).

Öte yandan Zehra Teyze'si C. için geçmişine ve hayatına dair olan tek güzel şey olarak nitelendirilebilir. Zehra Teyze'sini annesi yerine koymuş, ona karşı çocuksu ve saf bir sevgi beslemiştir. Onu geçmişine bağlayan tek şey Zehra Teyze'siyle yaşadığı anıları ve onda bulduğu "huzur"dur. Babasından göremediği sevgiyi ve ondan kaçışı Zehra teyzesinde

bulmuştur: “Çünkü onun kucagındayken babamın varlığını unutmuş olurdum.” (Atılğan, 121).

Fakat C. Zehra Teyze’si ve babasının arasındaki “yasak aşkı” öğrendiği zaman yıkılmıştır. Babasının, C. için bu kadar önemli olan bir kadına, diğer kadınlara baktığı gibi bakması babasına karşı olan nefretini daha da büyütüştür. Hayata tutunabilmesini sağlayan tek “gerçek sebebi” babası tarafından ellerinden alınmıştır: “Eskiden beri, belki teyzesi yüzünden, hep iğrenirdi babasından.” (Atılğan, 12). Hayatta tutunduğu tek insanın da onu yüzüstü bıraktığını düşünmesine rağmen C. yinede Zehra Teyze’sine karşı olan saf ve temiz sevgisinden vazgeçememiştir: “Ya teyzem? Onu hep sevdim. Sonraları babamla isteye isteye yattığını düşündüğümde bile bağışladım onu.” (Atılğan, 122).

Babasıyla teyzesi arasında yaşanan bu ilişki C.’nin hayatında derin izler bıraktığı gibi belirli “takıntı”lar da oluşturmuştur. Bu takıntılardan bir tanesi sürekli sol kulağını kaşınması, diğeri ise kadın bacaklarına dokunamamasıdır. C. babası ile teyzesini birlikte gördüğü zaman üzerlerine atlamış ve teyzesini babasından kurtarmaya çalışmıştır. Bu sırada babası C.’nin sol kulağını ısırılmıştır. C. ne zaman herhangi bir durumdan rahatsız olsa sol kulağı kaşınmaktadır. Yapıt boyunca bu durum leit motive olarak tekrarlanmaktadır: “İnsan kafasında en çirkin yerin kulaklar olduğunu sık sık düşünürdü. (...) Kulağını kaşındı.” (Atılğan, 92). C.’nin özellikle babasının ısırıldığı sol kulağını kaşınması, rahatsız olduğu her durumu babasıyla özdeşirmesinden kaynaklanmaktadır: “Başkalarında en çok öğrendiğini yapmıştı. (...) kulağını kaşındı. Belki bu da babadan kalmaydı.” (Atılğan, 53).

C.’nin diğer takıntısı olan “kadın bacaklarına dokunamama” da yine babasından kaynaklanmaktadır. Babasının kadın bacaklarına karşı olan düşkünlüğü ve babasının önce hizmetçinin daha sonra da Zehra Teyzesi’nin bacaklarını okşadığına tanık olması, C.’nin kadın bacaklarından çekinmesine sebep olmuştur: “-Bacaklarımı düşün,’ derdi. Düşünürdüm. Babamın sesini duyardım: ‘-Zehra, şu bacakların yok mu?’ ‘defol!’ diye bağırdım.” (Atılğan, 124). Ne zaman bir kadınla cinsel bir ilişki yaşasa bacaklarına dokunmaktan kaçınmıştır. Dokunursa babasına benzemekten, onun gibi olmaktan korkmuştur: “Bacaklarına dokunmadım; inan dokunmadım!” (Atılğan, 124). Gerçek aşkı ve huzuru

bulduğu zaman ise bu iki takıntısından; bir türlü peşini bırakmayan “babasının ölüsünden” kurtulacağına inanmaktadır. Yanında kulağını kaşımayacağı, bacaklarına dokunmaktan çekinmeyeceği kadını aramaktadır.

2.2 Toplumsal Değerler

C.’nin kendiyle olan çatışması üzerinde toplumun “kalıplaşmış” değerlerinin etkisi büyüktür. En başta toplumun normlarının; görünmez “yasak”larının farkına varan C., toplumun da babasının “çarpık değerlerini” yansıttığını düşünmektedir. Toplumdaki insanların da babasından farksız olmadığını düşünmesi C.’yi bir iç çatışmaya sürüklemiş; hayatını sorgulamasına ve her şeye karşı eleştirel bir tutum takınmasına sebep olmuştur. Toplumda gördüğü ahlaki değerleri sorgulamasıyla beraber, C.’nin hayata karşı olan bakışı değişmiştir. C. tıpkı babasına karşı olduğu gibi, toplum da her neyi dayatıyorsa onun tam tersini yapmaktadır.

Toplumun belirli kalıpları, normları vardır ve insanlar bu kalıplar içinde yaşama zorunluluğu hissetmektedirler. Aksi takdirde toplum tarafından ötekileştirilirler. İnsanların yaşamları, toplumun kabul ettiği belirli “normlar” doğrultusunda şekillenmeye başladıkça “mahalle baskısı” artmaktadır. Bu mahalle baskısı nedeniyle toplumdaki insanlar kendilerini, “doğru” olanı -herkes tarafından kabul göreni- yapmak zorunda hissederler. Toplumdaki çoğu kişi yaşamlarında, diğer insanların onlar hakkında ne düşündüğü, düşüneceği kaygısıyla hareket etmektedirler. Başkalarının düşüncelerine, kendi düşüncelerinden daha fazla değer veren insanlar bir süre sonra toplum tarafından kabul görebilmek için diğer insanların davranışlarına göre hareket etmektedirler. İnsanların bu “göstermelik” davranışları onları kendi gerçek kişiliklerini bastırmaya ve içlerindeki asıl benliği gizlemeye sürüklemektedir. Kendi gerçek benliklerini yansıtamayan, yansıtmaktan çekinen bu insanların hayata dair bakış açıları, dış görünüşleri, karakterleri zamanla birbirine benzemektedir. Bu doğrulara uymayanlar ise “mahalle baskısı”nın bir sonucu olarak toplumdan dışlanmaktadır.

C.’nin bütün değerlerini, doğrularını toplumun kabul ettiği bu değerlerin zıttı oluşturmaktadır. İnsanlar üzerindeki “mahalle baskısı”, C.’nin kendine yönelmesine ve bütün bu “yaptırımlara”

karşı çıkmasına sebep olmuştur. C. başta babası olmak üzere topluma ve toplumun yaptırımlarına “karşı” bir tutum sergilemektedir. Düşünceleri, insanların kalıplaşmış yaşamlarına karşı olan tavrı, karakterinin tamamı topluma bir inat ve başkaldırı niteliğindedir: “*Ne yamansınız dökme kalıplarınızla; bir şeyi onlara uydurmadan rahat edemezsiniz.*” (Atılğan, 10).

Toplumdaki erkeklerin çoğunluğu için kadın, -tıpkı babasında da olduğu gibi- “cinsel bir objedir”. C.’nin kadınlara bu kadar önem veriyor olmasının sebebi babasına benzemek istememesi ve bu doğrultuda toplumdaki diğer erkekler gibi olmaktan kaçınmasına bağlıdır. Toplumun kadını objeleştirmesi C.’nin kadına daha fazla değer ve önem vermesini sağlamıştır.

Her ne kadar toplum kadını “obje”leştirse de, yine aynı toplum kadın üzerinde baskı kurmaktadır. Genç kızların evlenmeden önce cinsel bir ilişki yaşaması “yasaktır”. İnsanların büyük bir çoğunluğu, toplumun genelinin düşüncelerine gereğinden fazla önem verdiği için kendi hayatlarını yaşayamamaktadırlar: “*Soyunurken, babanın duyunca, nasıl şaşıracağını, başkalarının neler diyeceğini düşündün.*” (Atılğan, 85). C. ise toplumun dayattığı bu “zorunlulukları” ve “yasakları” reddetmektedir: “*Onlar kalıplarının içinde rahat. Onlardan değilim ben.*” (Atılğan, 144).

C.’ye göre doğru insan, diğer insanların düşüncelerini önemsemeyen, olduğu insandan başkası gibi gözükmeye çalışmayan insandır. Sırf topluma ayak uydurmak adına insanların kendi benliklerinden vazgeçmesinden rahatsızlık duyan C. insanların birbirlerine karşı olan bu kalıplaşmış, yapay tavırlarını sürekli eleştirmektedir ve bu kalıplara karşı çıktığı için de zamanla kendini toplumdaki uzaklaştırmış, toplumu ötekileştirmiştir.

3. Birevin Toplumla Çatışması

3.1 Toplumsal Düzene Adapte Olamama

Ailesinde ve toplumda gördüğü “çarpık değerler” bireyi, bir iç çatışmaya; kendi değerlerini sorgulamaya itmiştir. Fakat C.’nin oluşturduğu değerler ile toplumun değerleri farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda birey kendiyile olan çatışması sonucunda, toplumla da çatışma içine girmiştir. C.’nin toplumla olan çatışması aslında kendiyile olan bir iç çatışma olarak ele alınabilir. Çocukluğunda oluşturduğu hayata dair olan doğrularını unutmamak ve kendi doğrularını kontrol altında tutabilmek adına sürekli toplumla çatışmaktadır. Yaşadığı iç çatışmayı topluma yansıtması ve toplumla bir çatışma içine girmesi C.’ye unutmaması gerektiğini düşündüğü “doğruları” hatırlatmaktadır. C. toplumla ve toplum düzeniyle çatışarak, aslında kendine ve geçmişine karşı çıkmaktadır; geçmişinden öç almaktadır. Kendi doğrularıyla yaşayan C., kendiyile olan bu kavgasını topluma yansıttıkça toplumsal düzene adapte olamaz ve böylelikle kendine ve etrafındaki insanlara yabancılaşır. Yabancılaşmanın bir sonucu olarak ise git gide yalnızlaşır.

Toplumsal ve kültürel kurallar sonucu oluşan “mahalle baskısı” sebebiyle insanların; iyi bir işe sahip olmak, evlenmek ve çocuk sahibi olmak gibi belirli tek düze hayat amaçları ve beklentileri bulunmaktadır. C. ise diğer her alanda olduğu gibi toplumun dayattığı “çalışmak”, “evlenip çocuk sahibi olmak” zorunluluklarını da reddetmektedir: “*Adama, iki kişilik toplumda başlıca amacın bunu üç kişilik yapmak çabası olduğunu düşündürüyorlardı.*” (Atılğan, 118).

Toplumdaki genç kızların hayat amaçları bir an evvel evlenip çocuk sahibi olmaktır. Geçimlerini sağlayacak ve onlara iyi olanaklar tanıyacak eş adayları aramaktadırlar. Bu sebeple toplumdaki erkeklerin üzerinde de iyi bir işe sahip olma ve iyi bir gelir düzeyinde olma zorunluluğu bulunmaktadır. Evlendikten sonra ise hayatları yalnızca “evden işe, işten eve” şeklinde devam etmektedir. C. bu tip insanları “eli pakettliler” olarak tanımlamaktadır. Bu sebeple “eli pakettlilerden” biri olmaktan; onu bu düzene dahil etmeye çalışan insanlardan kaçınmaktadır: “*‘Bu kız beni eli pakettlilerden biri yapmak istiyor. (...)’ diye düşünür, belki çekip giderdi.*” (Atılğan, 70). C. insanların sırf bir “zorunluluk” olarak evlenmesine karşıdır.

Ona göre toplumun bu konudaki beklentileri evliliğin temeli olması gereken “aşk” ve hayatın temeli olması gereken “yaşamak” olgularını öldürmektedir.

İnsanlara, özellikle de erkeklere çalışma ve belirli bir miktar gelire sahip olma gerekliliğini dayatan toplum, insanları işlerine göre “etiketlemektedir.” İşi olmayan bir insan her ne kadar kültürlü, bilgili olursa olsun toplumdan itilmeye mahkumdur. Bu durumdan rahatsız olan C. geçimini sağlamak için hiçbir işte çalışmamaktadır. İşsiz olmasına rağmen parası olduğu için kendini toplumsal düzenden ve baskıdan soyutlamıştır. Bir işe başlasa bile “hevesi hemen kaçmaktadır.” Para kazanmak için çalışmaya karşıdır. Onun hayata dair tek işi aylaklığıdır.: “*-İş yapmam ben; aylakım.’ (...)* sanki bir aylak başı bir insan başı değilmiş gibi.” (Atılğan, 143).

Çalışmaya karşı olan bu tavrının oluşumunda babasının da etkisi vardır. C., küçüklüğü boyunca sürekli çalışan babasını evde nadiren görmektedir. Toplumun dayattığı bu “çalışma zorunluluğu” C.’yi; C’nin çocukluğunu “babasız” ve “sevgisiz” bırakmıştır.: “*Gündüzleri evde olmazdı. Komisyonculuk yaptığını söylerlerdi.*” (Atılğan, 120). “*Galiba babam, sevgisizlik borcunu bana parayla ödüyordu.*” (Atılğan, 123). Öte yandan aylaklığının babasından kaynaklanan bir diğer sebebi ise babasının çalışmaya karşı olan tutumudur. C. her konuda babasının doğrularına “karşı” bir tutum içerisinde olduğu için çalışmak konusunda da bu tavrını bozmamıştır.: “*İş avutur,’ derdi babası. O böyle avuntu istemiyordu.*” (Atılğan,41).

“Aylak Adam”, önce babasının çocukluğunda kurduğu baskı, sonra da toplumun ona dayattığı “çalışma” zorunluluğu sebebiyle çalışmaktan, evlenmekten kısacası “onların istediği gibi” tek düze bir hayat sürmekten kaçınmaktadır.: “*Bir örnek yazılar yazmak, bir örnek dersler vermek, bir örnek çekiç sallamaktı onların iş dedikleri.*” (Atılğan, 41). Toplumun bu düzenine ayak uyduramayan daha doğrusu ayak uydurmak istemeyen C. kendi doğrularıyla toplum düzenine uyum sağlayamamaktadır.

3.2 Yabancılaşma

C.'nin kendiyile olan çatışma süreci “yabancılaşma” olgusu ile başlamaktadır. Öncelikle ailesini ve ailesinde gördüğü ahlaki değerleri sorgulayan C., bu değerlere karşı bir tutum sergilediği için ailesine yabancılaşmıştır. Ailesine yabancılaştıkça, toplumda gördüğü, ailesinin ahlaki değerlerine benzer değerleri de yargılamaya başlayan C. toplumsal düzeni eleştirir ve kendini düzenden uzaklaştırır. Sisteme; toplumsal düzene karşı gelen C., bilinçli olarak kendini toplumdan ötekileştirmiştir. Hatta başka bir deyişle C., “toplumu ötekileştirmiştir.” Zamanla toplumun düzenine ayak uydurmadığı için, karşı çıktığı bu düzene ve bu düzenin insanlarına yabancılaşmıştır.

C. kendini bilinçli bir şekilde toplumdan yabancılaştırmaktadır. Toplumsal düzene ve onu çevreleyen insanlara dair farkındalığı sebebiyle “yabancılaşma” onun topluma karşı olan tutumundan kaynaklı bir sonuçtur. Fakat her ne kadar yabancılaşma C.'nin kendi seçimi olarak başlasa da C. zamanla elinde olmadan toplum tarafından da ötekileştirilmiştir. Kendine uzak tuttuğu bu topluma yabancılaşmış ve bu yabancılaşma onu toplumla ve kendiyile daha da yoğun bir çatışmaya sürüklemiştir: “*Neden ben de sizin gibi olamıyorum? Bir ben miyim düşünen? Bir ben miyim yalnız?*” (Atılğan, 39).

C.'nin topluma yabancılaşmasının bir diğer sonucu ise zamanla farkında olmadan kendine yabancılaşması ve bunun sonucunda ise yalnızlaşmasıdır. Toplumdan ve toplumsal değerlerden sıyrılan, fakat kendi doğrularıyla da bu toplumda yaşayamayan ve kendinden de uzaklaşan C., her ne kadar kendi seçimi olarak başlamış olsa da zamanla kendi yarattığı yabancılığına mahkum olmuştur: “*Aralarında ben! Yapayalnız, iğreti.*” (Atılğan, 125). Sürekli yaşadığı iç ve dış çatışmalar sebebiyle kendine ve topluma yabancılaşan ve bu durumdan sıyrılamayan C. zamanla yalnızlaşmıştır.

3.2.1 Yalnızlaşma

Yalnız ve kendiyle yaşamayı tercih eden C.'nin, zamanla topluma ve kendine yabancılaştıkça, yalnızlığı artmaktadır. Fiziksel olarak toplumdan uzaklaşma ve yalnızlık C.'nin kendi seçimi olsa da bunların sonucunda ortaya çıkan kendine yabancılaşma ve kendi içinde yalnızlaşma durumu C. ye bağlı olmadan gelişmiştir.

C., etrafında dönen dünyayı, içinde yaşayan insanları yargılayarak, eleştirerek kendine onlardan ayrı ve uzak bir dünya kurmuştur. Fiziksel yalnızlığından yani yalnız yaşamaktan mutludur. Bilinçli ve eğitilmiş bir kişi olduğu için kendi iradesiyle “dışarıda” durmaktadır. Toplumun özgürlüğü kısıtlayan değerleriyle bu topluma ait olmaktansa dışarıda kalmayı, yalnız ve özgürce yaşamayı tercih etmiştir. Fakat C. bu düzene ait bir toplumda kendi gibi düşünen tek insanın yalnızca kendisi olduğunu fark ettiği zaman gerçek yalnızlığının farkına varmıştır: “ *Olanla yetinerek, aramadan, düşünmeden yaşanılsın diye yaratılmış bir dünyada yalnızdı.*” (Atılğan, 152).

C.'nin gerçek yalnızlığı “toplumda yalnız olmak”tan öte kendine yöneliktir. Kendini ve kendi doğrularını toplumdan uzaklaştıkça bulduğuna, bulacağına inandırmaktadır. Öyle ki yalnızlığının farkında olmasına rağmen topluma ayak uydurmak için bir çaba bile sarf etmemektedir. Bu noktada da kendini bu yalnızlıktan, onun gibi düşünen, onun gibi yaşayan; onu kalıplara sokmayacak, olduğu gibi kabul edip sevecek kadını arayarak kurtulmaya çalışmaktadır. C.'yi kendinden ve yalnızlığından kurtaran tek şey, hayata onun gibi bakan ve onun gibi düşünen kadını bir gün bulma umududur.

Kendini, aradığı kadını bulduğu zaman tamamlayacağına ve o zaman bu yalnızlıktan kurtulacağına daha doğrusu bu kadınla “yalnızlığını dolduracağına” inanmaktadır. C. kendini “O” diye tanımladığı bir bilinmez; umudun içinde aramaktadır: “*Yoksa dünyada olmayanı mı arıyordu? (...) Vardı işte. Çocuklar, elmalar vardı.*” (Atılğan, 40). “*Güçlüğü umutsuzca zorlamak bile güzeldi.*” (Atılğan, 41).

4. Birevin Kendini Var Etmeve Çalışması

4.1 Aşk Arayışı

Toplumun düzenine karşı gelen ve toplumda kendini bu düzenin içerisinde var edemeyen C., kendini var edebilmek için “iki kişilik toplum” hayaline inanmaktadır. Bu “iki kişilik toplum”u kurabilmek için de aşkı aramaktadır. İnsanın hayatta tutunabileceği tek gerçek değer “aşk” olduğuna inanan C., aylaklığını, geçmişinin üzerinde bıraktığı yükü; içindeki boşluğu kısacası yalnızlığını aradığı aşkı bulmanın umuduyla doldurmaktadır. Hayata tutunmasını sağlayan tek “gerçek”, varlığından emin olmadığı fakat umutsuzca inandığı “O”nu bulma umududur. Düzenli olarak yapabildiği tek iş aşk arayışıdır. Öyle ki yapıt tamamıyla C.’nin aşkı arayış süreci üzerinden okuyucuya aktarılmıştır: *“Ben toplumdaki değerlerin iki yüzölçümünü, sahteliğini, gülünçlüğünü görelî beri, gülünç olmayan tek tutamağı arıyorum: Gerçek sevgiyi! Bir kadın. Birbirimize yeteceğimiz, benimle birlikte düşünen, duyan, seven bir kadın!”* (Atılğan, 149).

C. her ne kadar aşkı arasa da, bulduğu zaman toplumdaki diğer insanlar gibi olmaktan; bağlanmaktan ve alışmaktan çekinmektedir. Yapıt boyunca C.’nin hayatına giren kadınlardan göze çarpan iki tanesi Güler ve Ayşe’dir. C.’nin bu iki kadınla da ilişkisi uzun sürebilecekken o, korktuğu için her ikisini de terk etmiştir: *“Alışmaktan korkuyordu.”* (Atılğan, 69). Güler, toplumun içinden; toplumdaki kadınların beklentilerini, kadınlar üzerinde kurulan mahalle baskısını örnekleyen bir figürdür. C.’nin Gülerden ayrılma sebebi ise onu “eli pakettîlerden” biri yapacağına dair korkusudur: *“Bu kız beni eli pakettîlerden biri yapmak istiyor. Onlar için yaratılmış.”* (Atılğan, 70).

Ayşe ise Güler’den farklıdır. C.’nin kendiyile ve geçmişiyile ilgili tabularını yıkmasına yardımcı olmuştur. İlk defa bir kadına bu kadar korkusuz ve savunmasızca yaklaşan C. çok korktuğu kadın bacaklarına bile Ayşe sayesinde dokunabilir hale gelmiştir. Fakat C. hayatını her alanda etkileyen “toplumun bir parçası olma” korkusuyla Ayşe’ye de bağlanmaktan çekinmiş, ona bağlandığını fark ettiği andan itibaren ise ondan ayrılma kararı almıştır: *“Eli pakettîlerden bir ayrılığım yoktu. Ona ‘ötekiler yok; ikimiz varız’ diye bağırduğumda bile ötekiler gibiydim.”* (Atılğan, 131).

Öte yandan yapıt boyunca C. ile bir türlü yolları kesişemeyen B. figürü bulunmaktadır. B., “isimsizliğinden” anlaşılacağı üzere C.’nin aradığı kadını temsil etmektedir. Bu kadınla hiçbir zaman karşılaşamaması fakat B.’nin şehirde; insanların içinde bir yerde olduğunun Atılğan tarafından sürekli vurgulanması, C.’nin aslında umutsuz olmadığı ve aradığı aşkın dışarıda bir yerde olduğunun kanıtı niteliğindedir. Fakat C.’nin asıl umutsuzluğu –o her ne kadar farkında olmasa da- aradığı kadını bulamamaktan öte “bulduğu kadınla yaşayamamak”tır. Ayşe, yapıtta sürekli karşımıza çıkan B. figürü dışında C.’nin yalnızlığını “doldurabilecek” tek kişidir. Fakat C.’nin toplumun bir parçası olma korkusu onu Ayşe’den uzaklaştırmıştır. C.’nin ilişki yaşadığı bu kadınları, beklentilerini karşılamalarına ve içindeki bir çok boşluğu doldurmalarına rağmen terk etmesi, C.’nin yalnızlığının ve yabancılığının kendiyile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Çözüm bir başkasında değildir. Bu doğrultuda C., B.’yi bulmuş olsa bile belki de onunla kendini var edemeyecektir. C.’nin kendini var edebileceği tek gerçek, aradığı aşkı bulmaktan öte dışarıda bir yerlerde o kadının dolaştığı umudu ve bir gün onu bulacağı hayalidir. Kısacası C. kendini “aşk arayışı” ile var etmektedir: “*Var! O olmasaydı ben olmazdım. Bu şehirde yaşıyor. Bir gün bulacam onu.*” (Atılğan, 149).

4.2 Bireyin Geçmişine Sığınması

C. toplumda kendini var etmeye çalışırken farkında olmadan geçmişine sığınmaktadır. Geçmişinde babasından kurtulabilmek için Zehra Teyze’sine sığınan C., şimdi de yaşadığı toplumdan ve üzerindeki baskıdan “kaçabilmek” için geçmişinde kendini huzurlu ve güvende hissettiği yere; Zehra Teyze’sine sığınmaktadır: “*Yaşamının güç olduğu bir dünyadan uzağa, çocuklukta tadılmış bir huzura kaçmak gerekti.*” (Atılğan, 142). Aradığı kadınlarda Zehra Teyze’sinin “mavi gözlerini” o mavi gözlerdeki huzuru aramaktadır. Güler ve Ayşe ile birlikte oluşunun sebeplerinden biri de budur.

Yapıt boyunca belirli aralıklarla karşımıza çıkan “Şaşı Kadın” figürü ise C.’nin Zehra Teyzesi’ne karşı olan bu sığınışını gözler önüne sermektedir. Sürekli “Şaşı Kadın”la karşılaşması ve kadının onda ilgi uyandırması “Şaşı Kadın”ın Zehra Teyze’sine olan benzerliğindedir: “*Gidip ona sarılsa, başını göğsüne dayasa, eskiden teyzesinin kucağında duyduğu kokuyu gene duyacağını sanıyordu.*” (Atılğan, 140). Her ne kadar “Şaşı Kadın” C.’nin hayatında belirli bir rol oynamasa da sinemanın önünden geçerken

sürekli o kadının orada bekliyor olması, C.'ye farkında olmadan bir güven ve huzur vermektedir: “ *Karşı sıradaki derin localı sinemanın hizasına gelince başını sola çevirdi. Şaşı kadın yoktu. Kulağını kaşdı.*” (Atılğan, 31). Öyle ki C. bir gün yalnızlığından kurtulabilmek ve kendini “ait hissedebilmek” adına bu kadını para karşılığında kiralamış ve yalnızca Zehra Teyze’si gibi saçlarını okşamasını istemiştir. Onda Zehra Teyze’sinde bulunduğu huzuru bulacağına inanmış ve bir gün de olsa kendini Zehra Teyze’sinin sevgisine teslim ettiğini düşünmüştür; fakat bir süre sonra geçmişine sığınmanın çaresizliğini ve umutsuzluğunu fark etmiştir: “*Olmuyordu. Huzurunu yaşadığı günde bulamayan insana kurtuluş yoktu.*” (Atılğan, 142).

C.’nin kendini var edebilmek adına geçmişine sığınmasının bir diğer örneği ise sürekli farkında olmadan bilinçsizce saptığı “yan sokaktır.”: “*Bu yolu tanıyordu. (...) içinde eskiden burada geçmiş, hatırlasa sevineceği bir şeyi unuttuğu duygusu belirdi. Hatırlayamıyordu.*” (Atılğan, 48). C. ne zaman bu yan sokağa sapsa veya yolu buraya düşse içi huzurla kaplanmaktadır. Bu uzam, C.’yi geçmişine; çocukluk yıllarına götürmektedir. Ona çocukluğunda duyduğu huzuru ve güveni hissettirmektedir: “*İşte sokak ondan gizlediğini sonunda açıklamıştı. Demek döne dolaşa hep Zehra teyzesine varacaktı.*” (Atılğan, 138). C., kendi benliğini “geçmiş”inde aramış; kendini geçmişiyile var etmeye çalışmıştır.

5. SONUC

Günümüzde modern hayatın getirdiği sıkıntılarla insanlar yabancılaşma ve yalnızlaşma sorununu çok derinden ve sancılı yaşamaktadırlar. Yapıtta da görüldüğü üzere modern çağa ait olan odak figür C., babasından kaynaklı değer çatışmaları sebebiyle toplumla çatışmış ve bunun sonucunda da topluma yabancılaşmış ve yalnızlaşmıştır. Yalnızlaşan odak figür toplumda kendini var edebilmek için topluma ayak uydurmayı reddedip kendi doğruları peşinde koşmuştur. Kendini aradığı aşkı bulacağı zaman tamamlayacağına inandıran C., aşkı bulduğu zamanlarda toplumun bir parçası olacağı korkusuyla kaçmıştır. C. kendini toplumda, aşkı arayarak var etmeye çalışmaktadır. Yalnızlığından böyle kurtulmakta ve kendine olan yabancılığına ise böylelikle “alışabilmektedir.” C. için “yaşama”nın tek anlamı “aramak” haline gelmiştir. C. kendini her ne kadar toplumdan uzaklaştırırsa da, diğer insanlardan ötekileştirirse de aslında o da herkes gibidir. C. İnsanların içinden karşı fakat bir o kadarda onlar gibi bir sestir. Her insan gibi o da kendini var edebilmek için kendine bir tutanak aramıştır. Her insan gibi o da kaçmak istediği zaman geçmişinde kendini huzurlu hissettiği anılara sığınmıştır. Kendini toplumdan uzaklaştırmaya çalışsa da aslında insanlarla ve kendiyile “barışmaktan” mutluluk duymaktadır.

Atılğan'ın “Aylak Adam”ında yabancılığı ve yalnızlığı derinleşen bireyin kendini var edebilmek ve hayata tutunabilmek adına kendini aşk arayışına adanmış ve geçmişine tutunduğu gözlemlenmektedir. Kendi içinde ve toplumla yaşadığı çatışmaları bir başkasıyla giderebileceğine ve yalnızlığını bir başkasıyla doldurabileceğine inanan C., kendini aradığını bulacağına dair olan umuduyla var etmektedir. Her ne kadar C. “O”nu bulamasa da Atılğan B. figürü ile bizlere C'nin “umutlarının boşa olmadığını” ve bizleri hayatta var eden en büyük gerçeğin umutlarımız olduğunu göstermiştir.

6. KAYNAKÇA

- ATILGAN, Yusuf. Aylak Adam. Yirmi dokuzuncu Basım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012